

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง หัตถกรรม
เครื่องจักสาน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของ
นักเรียนประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาหนองคาย เขต 1*

DEVELOPMENT OF A LEARNING MANAGEMENT MODEL ON
BASKETRY HANDICRAFTS USING A COMMUNITY-BASED APPROACH
TO PROMOTE VOCATIONAL SKILLS OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS
IN SCHOOLS UNDER THE NONG KHAI PRIMARY EDUCATIONAL
SERVICE AREA OFFICE 1

พระมหาอำพล ธนบุญ (ชัยสารี)¹, นิรัช เรืองแสน² และ สมควร นามสีฐาน³

Phramaha Ampol Dhanapaño (Chaisaree)¹, Niraj Ruangsarn² and Somkhuan Namseethan³

¹⁻³มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

¹⁻³Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Corresponding Author's Email: Tong.ampol@gmail.com

วันที่รับบทความ : 5 มีนาคม 2026; วันแก้ไขบทความ 9 มีนาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 11 มีนาคม 2569

Received 5 March 2026; Revised 9 March 2026; Accepted 11 March 2026

Citation:

* พระมหาอำพล ธนบุญ (ชัยสารี), นิรัช เรืองแสน และ สมควร นามสีฐาน. (2569). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง หัตถกรรมเครื่องจักสาน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของนักเรียนประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1.

วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(2), 962-984.

Phramaha Ampol Dhanapaño (Chaisaree), Niraj Ruangsarn and Somkhuan Namseethan. (2026).

Development Of A Learning Management Model On Basketry Handicrafts Using A Community-Based Approach To Promote Vocational Skills Of Primary School Students In Schools Under The Nong Khai Primary Educational Service Area Office 1. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(2), 962-984.;

DOI: <https://doi.org/10.>

Website: <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/>

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็น 2) เพื่อพัฒนารูปแบบ 3) เพื่อทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ และ 4) เพื่อประเมินประสิทธิผลของการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒน (R&D) ประชากร ได้แก่ นักเรียนที่ศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวนทั้งสิ้น 125 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวนทั้งสิ้น 95 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางเครชชีเมอร์แกรน และสุ่มอย่างง่าย โดยการจับฉลาก กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการศึกษา ด้านวิจัยและพัฒนา ด้านการใช้ชุมชนเป็นฐาน ด้านการวัดและประเมินผล ด้านการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จำนวน 12 คน ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความตรงของเนื้อหา กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 9 คน ด้วยการเลือกแบบเจาะจง กลุ่มทดลอง ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวนทั้งสิ้น 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบสนทนากลุ่ม แบบประเมินรูปแบบ และหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ สถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ t-test (Dependent)

ผลการวิจัยพบว่า

1) ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของการเรียนรู้ภูมิปัญญางานจักสาน โดยแบ่งตามด้านต่าง ๆ พบว่า ด้านการสร้างแรงบันดาลใจอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการเรียนรู้จากชุมชนอยู่ในระดับมาก ด้านการสร้างสรรค์ผลงานอยู่ในระดับ ด้านการนำเสนอและแลกเปลี่ยน อยู่ในระดับ มาก และด้านการสะท้อนผลและต่อยอดอาชีพ อยู่ในระดับปานกลาง สรุปภาพรวมการเรียนรู้ภูมิปัญญางานจักสานของนักเรียนมีระดับ ปานกลางถึงมาก แสดงให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานช่วยสร้างแรงบันดาลใจ พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ด้านการสะท้อนผลและต่อยอดอาชีพยังสามารถพัฒนาเพิ่มเติมเพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะอาชีพและความเข้าใจเชิงลึกในภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ครบถ้วน

2) ผลการสนทนากลุ่ม พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง หัตถกรรมเครื่องจักสาน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของนักเรียน

ประถมศึกษา โดยแบ่งกระบวนการในคู่มือเป็น 5 ส่วน คือ.ขั้นสร้างแรงบันดาลใจและตระหนักรู้คุณค่าภูมิปัญญา ขั้นเรียนรู้จากชุมชนจริง ขั้นสร้างสรรค์ผลงาน ขั้นนำเสนอและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ขั้นสะท้อนผลและต่อยอดอาชีพ ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อคิดเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านขั้นตอนการดำเนินงาน รองลงมา คือ ด้านวัตถุประสงค์ ด้านหลักการ (Principles) ด้านผลลัพธ์ที่คาดหวัง (Expected Outcomes) และ ปัจจัยเกื้อหนุน (Supporting Factors)

3) คะแนนเฉลี่ยการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มเป้าหมายตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง หัตถกรรมเครื่องจักสาน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของนักเรียนประถมศึกษา สูงกว่าก่อนเรียน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 ความพึงพอใจของนักเรียนกลุ่มเป้าหมายต่อรูปแบบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง หัตถกรรมเครื่องจักสาน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของนักเรียนประถมศึกษา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา อยู่ในระดับมากทุกด้าน

4) ผลการประเมินโดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านประสิทธิผลมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ระดับมาก ด้านประสิทธิผลมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ระดับมาก ด้านผลกระทบมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ระดับมาก

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น, หัตถกรรมเครื่องจักสาน, การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน, ทักษะอาชีพของนักเรียนประถมศึกษา, การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้

Abstract

This research aimed to 1) study the current situation and needs, 2) develop a model, 3) test the learning management model, and 4) evaluate the effectiveness of using the learning management model. In this research, the researcher used the research and development (R&D) research method. The sample consisted of 125 students from various grade levels, generally 4-6, and included 95 students from the Memorial 4-6 grade level. The sample size was determined according to Krejcie and Morgan's model, and simple random sampling was used, specifically label sampling. A key stakeholder group in the overall management of local learning in the field of educational

research, community-based research for surveying and evaluating the management of social studies, research and culture learning, consisted of 12 individuals selected through purposive sampling. A further expert group of 5 individuals was also selected. To check the content validity, a purposive focus group of nine participants was selected, while the experimental group consisted of 30 fifth-grade elementary school students. The research instruments included questionnaires, interviews, focus group discussions, and evaluation forms for the learning model and curriculum. Statistical analyses included frequency, percentage, mean, standard deviation, and dependent t-test.

The research results found that

1) an analysis of the current state of learning traditional basket weaving wisdom, categorized by aspect, revealed that the aspect of inspiration was at a moderate level, learning from the community was at a high level, the aspect of creating works was at a certain level, the aspect of presentation and exchange was at a high level, and the aspect of reflection and further development of the profession was at a moderate level. In summary, the students' learning of traditional weaving techniques ranged from moderate to high, indicating that community-based activities effectively inspired creativity, fostered innovation, and promoted knowledge exchange. However, further development is needed in terms of reflection and career advancement to ensure students acquire comprehensive vocational skills and a deeper understanding of local wisdom.

2) the research findings from various groups revealed that, in some localities, community-based handicraft weaving serves as a foundation for promoting vocational skills among Roman students. The manual is divided into five sections: The stages involved in developing inspiration and awareness of local wisdom, learning from real-world communities, creating

works, presenting and exchanging knowledge, and reflecting on and developing careers. The overall assessment of the suitability of the learning management model showed a high level of appropriateness. When considered by individual aspects, the aspect with the highest average score was The most important aspect is the operational process, followed by objectives, principles, expected outcomes, and supporting factors.

3) revealed that the average post-test scores of the target group of students, following the community-based learning model on local wisdom in the topic of basket weaving to promote vocational skills among primary school students, were significantly higher than their pre-test scores at the 0.01 statistical significance level. The satisfaction of the target group of students with the community-based learning model on local wisdom, specifically on basket weaving, to promote vocational skills among primary school students, was at a high level in all aspects.

4) the overall evaluation results were at a high level in all aspects. Efficiency had a high average score, effectiveness had a high average score, and impact had a high average score.

Keywords: Local Wisdom Learning Management, Basketry Handicraft, Community-Based Learning, Career Skills of Primary School Students, Learning Model Development

บทนำ

การจัดการเรียนการสอนต้องส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียนพัฒนาตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นการเรียนการสอนที่ต้องตอบสนองความแตกต่างของผู้เรียน ซึ่งปัจจุบันนี้การจัดการเรียนการสอนที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นกระบวนการจัดการความรู้ที่นักวิชาการด้านการศึกษาให้ความสนใจและให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก (Subban, P., 2006: 935-947.) การจัดการเรียนรู้ในยุคปัจจุบันกระทรวงศึกษาธิการมุ่งมั่นดำเนินการภารกิจหลักตามแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580) ในฐานะหน่วยงานเจ้าภาพ

ขับเคลื่อนทุกแผนย่อยในประเด็น 12 การพัฒนาการเรียนรู้ และแผนย่อยที่ 3 ในประเด็น 11 การพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต รวมทั้งแผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา (ฉบับปรับปรุง) และนโยบายรัฐบาลทั้งในส่วนนโยบายหลักด้านการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ และการพัฒนาศักยภาพของคนไทยทุกช่วงวัย และนโยบายเร่งด่วน เรื่อง การเตรียมคนไทยสู่ศตวรรษที่ 21 และพหุปัญญาของมนุษย์ที่หลากหลาย อีกทั้งมุ่งหวังให้ผู้เรียนทุกช่วงวัยจะได้รับการพัฒนาในทุกมิติ ทั้งในด้านโอกาส ความเท่าเทียม ความเสมอภาค ความปลอดภัย และมีสมรรถนะที่สำคัญจำเป็นในศตวรรษที่ 21 และมีความพร้อมร่วมขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศสู่ความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2566: ออนไลน์) จะเห็นว่าการเรียนการสอนยังมุ่งเน้นการสอนเนื้อหาตามหลักสูตรในหนังสือเรียน แต่ครูยังไม่มีความเข้าใจที่ชัดเจนเรื่องการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งในการสอนแบบเดิมยังไม่ส่งเสริมให้ผู้เรียนที่หลากหลายมีศักยภาพ อันเนื่องมาจากระบบการศึกษาที่ยังมีปัญหาหลายประการ นับตั้งแต่ปัญหาคุณภาพของคนไทยทุกช่วงวัย ปัญหาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับ จุดอ่อนของระบบการศึกษาและการพัฒนาบุคลากรและการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่ยังไม่เหมาะสม ขาดความคล่องตัว ยังมีความเหลื่อมล้ำในด้านโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาที่แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ดังนั้นการจัดการศึกษาที่ดีต้องเป็นการศึกษาที่ส่งเสริมให้บุคคลได้พัฒนาอย่างสมบูรณ์และเต็มศักยภาพของตนเอง สามารถเรียนรู้และดำรงชีวิตได้อย่างอิสระบนพื้นฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของตนเอง ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนจำเป็นต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ปฏิบัติ ทั้งในบริเวณโรงเรียนและนอกบริเวณโรงเรียน เพื่อให้เกิดความรู้และประสบการณ์จริง และสอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษา อาจารย์ผู้สอนจึงไม่ได้เป็นเพียงผู้บรรยาย หรือเป็นบ่อเกิดแห่งความรู้ที่จะนำประสบการณ์ของตนเองมาถ่ายทอดให้กับผู้เรียน แต่ยังมีหน้าที่ในการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และการตระหนักรู้ด้วยตัวเอง (วิทยาลัยช่างศิลป์สุพรรณบุรี, 2556 ออนไลน์) ประกอบกับการศึกษาด้านสังคมศึกษาในปัจจุบันได้จำกัดเพียงการถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการ แต่ยังต้องเชื่อมโยงกับ ทูทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) และ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชน เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นรากฐานสำคัญของความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสังคมไทย อันเป็นทุนที่สั่งสมและถ่ายทอดผ่านวิถีชีวิต ความเชื่อ และงานหัตถกรรมที่สืบทอดมา ทุนทางวัฒนธรรมดังกล่าว หากได้รับการพัฒนาและบูรณาการเข้าสู่การเรียนการสอน จะ

ช่วยเสริมสร้าง อัตลักษณ์ท้องถิ่น และเชื่อมโยงไปสู่การสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างยั่งยืน (Bourdieu, P.,1986) จะเห็นได้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะ งานหัตถกรรมเครื่องจักสาน เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของการผสมภูมิปัญญาเข้ากับการดำรงชีวิต ชาวบ้านสามารถประยุกต์ใช้วัฒนธรรมชาติ เช่น ไม้ไผ่ หวาย และตอก มาแปรรูปเป็นภาชนะ เครื่องใช้ หรือแม้แต่ผลงานศิลป์ ซึ่งไม่เพียงตอบสนองต่อการดำรงชีพ หากยังสะท้อนความงามเชิงสุนทรียภาพและความคิดสร้างสรรค์ การเรียนรู้ภูมิปัญญานี้ในโรงเรียนจึงมิได้มีเพียงมิติของการอนุรักษ์ แต่ยังช่วยพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนและสร้างความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน เมื่อพิจารณาในระดับประเทศ งานหัตถกรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเหล่านี้สามารถเชื่อมโยงกับแนวคิด Soft Power ซึ่งหมายถึงอำนาจละมุนที่ใช้ดึงดูดสร้างความนิยม และยอมรับในเวทีโลก ไม่ว่าจะเป็นผ่านอาหาร ศิลปะ ดนตรี หรือหัตถกรรมไทย³ ดังตัวอย่างจากความสำเร็จของญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ที่นำทุนทางวัฒนธรรมมาต่อยอดเป็นอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (Creative Economy) จนเป็นที่นิยมไปทั่วโลก การบูรณาการทุนทางวัฒนธรรมกับการศึกษาในท้องถิ่น จึงเป็นหนทางหนึ่งที่จะทำให้ผู้เรียนไทยตระหนักถึงคุณค่าในสิ่งที่มีอยู่ และสามารถต่อยอดไปสู่การสร้าง Soft Power ในระดับชุมชนและประเทศได้ในอนาคต (Kaewanant & Sirisunhirun, 2024) จากการศึกษาสภาพปัญหาในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 ได้พบปัญหา ว่า ในโรงเรียนยังไม่มีจัดการเรียนการสอนเพื่อการส่งเสริมทักษะด้านอาชีพเท่าที่ควร ซึ่งไม่เป็นไปตามจุดมุ่งหมายการศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จากการลงพื้นที่ไปสัมภาษณ์ครูผู้สอนในพื้นที่ พบว่า นักเรียนส่วนหนึ่งไม่มีความสนใจในการเรียนสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม นักเรียนส่วนหนึ่งไม่มีความสนใจในการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นความรู้ที่ใกล้ตัวและสามารถพัฒนาทักษะด้านอาชีพของตนเองได้ ซึ่งสาเหตุของปัญหาลักษณะหนึ่ง คือ การขาดการจัดการเรียนการสอนและสื่อการสอนที่ส่งเสริมทักษะด้านอาชีพ และความล้าหลังของการเรียนการสอนแบบเก่า ด้วยเหตุนี้จึงมีความจำเป็นอย่างเร่งด่วนในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่สามารถตอบสนองจุดมุ่งหมายหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อพัฒนาทักษะด้านอาชีพโดยเฉพาะหัตถกรรมเครื่องจักสาน

ผู้วิจัยได้มีความสนใจในเรื่องของหัตถกรรมเครื่องจักสานที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นภายในชุมชน เหมาะสมที่จะนำไปปรับใช้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นภายในโรงเรียนเพื่อต่อยอดให้นักเรียนเกิดทักษะด้านอาชีพ ประกอบกับตอบโจทย์นโยบายของรัฐบาลที่มุ่งให้สินค้าชุมชนเป็น

Soft Power หรืออำนาจละมุน ซึ่งในปัจจุบันประเทศต่าง ๆ ให้ความสนใจกับคำว่า Soft Power (อำนาจละมุน) และนิยมใช้กันอย่างแพร่หลายทั้งในหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคการศึกษาและวิชาการ หรือแม้แต่ประชาชนทั่วไปการตีความความหมายของคำว่า Soft Power มีความแตกต่างกันตามความรู้และความเข้าใจของแต่ละบุคคลมีทั้งเหมือน แตกต่าง หรือคล้ายคลึงกัน กระแส Soft Power ได้รับความสนใจจากการที่ศิลปินไทยได้นำเสนออาหารไทยในการแสดงคอนเสิร์ตบนเวทีนานาชาติ รวมถึงการรับประทานอาหารที่มีขายทั่วไปในประเทศไทยตัวอย่าง เช่น ข้าวเหนียวมะม่วง ลูกชิ้นปิ้ง หรือหมูกระทะ ส่งผลให้ร้านค้าที่ขายอาหารเหล่านั้นได้รับความนิยมไปด้วย สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจเพิ่มให้กับสินค้าดังกล่าวเป็นอย่างมาก รวมถึงการช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจอีกทางหนึ่งด้วย จนทำให้ประชาชนคาดหวังให้รัฐบาลใช้ Soft Power เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิต และวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อสร้างความนิยมไทยในระดับนานาชาติ นำทุนทางวัฒนธรรมมาสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจให้กับประเทศ เช่นเดียวกับที่เกิดขึ้นในประเทศญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ ท่ามกลางความไม่ชัดเจนในการนำแนวคิด Soft Power ไปปฏิบัติ (นิศรา ชัยเชียว, 2567) อีกทั้งยังมีความสนใจในเรื่องของทุนทางวัฒนธรรมที่อาจนำมาต่อยอดผลิตภัณฑ์ให้มีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้นตามที่ Bourdieu ได้นิยามทุนทางวัฒนธรรมไว้ว่า เป็นทุนที่สะสมอยู่ในตัวตนของแต่ละบุคคล วัตถุ สิ่งของ และที่อยู่ในรูปแบบของสถาบัน แต่ละบุคคลได้รับการหล่อหลอมและผลิตซ้ำ เพื่อสืบทอด ผ่านทางระบบการศึกษา ผลผลิตที่ได้จากการสะสมทุนทางวัฒนธรรมคือ รสนิยม (taste) จะสร้างความแตกต่างและเป็นเครื่องมือที่ใช้ธำรงรักษาสถานะชั้นในสังคมให้ดำรงอยู่ต่อไป (Bourdieu, P., 1986)

จากการสำรวจปัญหาในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 ผู้วิจัยได้พบปัญหาว่า ในโรงเรียนยังไม่มีจัดการเรียนการสอนเพื่อการส่งเสริมจิตสำนึกในภูมิปัญญาท้องถิ่นเท่าที่ควร ซึ่งไม่เป็นไปตามจุดมุ่งหมายการศึกษา หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จากการลงพื้นที่ไปสัมภาษณ์ครูผู้สอนในพื้นที่ พบว่า นักเรียนส่วนหนึ่งไม่มีความสนใจในการเรียนสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม นักเรียนส่วนหนึ่งไม่มีความสนใจในการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นความรู้ที่ใกล้ตัวและสามารถปลูกจิตสำนึกในความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งสาเหตุของปัญหาส่วนหนึ่ง คือ การขาดการจัดการเรียนการสอนและสื่อการสอนที่ส่งเสริมภูมิปัญญา

ท้องถิ่นจังหวัดหนองคาย และความล่าช้าหลังของการเรียนการสอนแบบเก่า ด้วยเหตุนี้จึงมีความจำเป็นอย่างเร่งด่วนในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่สามารถตอบสนองจุดมุ่งหมายหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อพัฒนาจิตสำนึกจิตสำนึกในการส่งเสริมทักษะด้านอาชีพ โดยเฉพาะภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากความเป็นมาและสภาพปัญหาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการดำเนินการวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง หัตถกรรมเครื่องจักสาน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของนักเรียนประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 เพื่อให้ตอบสนองจุดมุ่งหมายหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานในการส่งเสริมทักษะด้านอาชีพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็นการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง หัตถกรรมเครื่องจักสาน ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของนักเรียนประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เรื่อง หัตถกรรมเครื่องจักสาน เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของนักเรียนประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1
3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง หัตถกรรมเครื่องจักสาน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของนักเรียนประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1
4. เพื่อประเมินประสิทธิผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง หัตถกรรมเครื่องจักสาน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของนักเรียนประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง หัตถกรรมเครื่องจักสาน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของนักเรียนประถมศึกษา ใน

โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) มีการดำเนินงานวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ระยะ ประการ ได้แก่ นักเรียนที่ศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 ได้แก่ 1. โรงเรียนโรงเรียนค่ายบกหวานโพตาลวิทยา 2. โรงเรียนบ้านโคกสำราญ 3. โรงเรียนดงเว้งดงเจริญวิทยา 4. โรงเรียนบ้านสร้างพอก จำนวนทั้งสิ้น 125 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนที่ศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 ได้แก่ 1. โรงเรียนโรงเรียนค่ายบกหวานโพตาลวิทยา 2. โรงเรียนบ้านโคกสำราญ 3. โรงเรียนดงเว้งดงเจริญวิทยา 4. โรงเรียนบ้านสร้างพอก จำนวนทั้งสิ้น 95 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางเครซีเมอร์แกรน (Krejcie and Morgan) และสุ่มอย่างง่าย Sample Random Sampling โดยการจับฉลากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการศึกษา ด้านวิจัยและพัฒนา ด้านการใช้ชุมชนเป็นฐาน ด้านการวัดและประเมินผล ด้านการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดหนองคาย จำนวน 12 คน ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ คู่มือผู้สอนและแผนการจัดการเรียนรู้ และคู่มือผู้เรียน เสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ด้านการใช้ชุมชนเป็นฐาน ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการวัดและประเมินผล และด้านวิจัยและพัฒนา จำนวน 9 คน เพื่อตรวจสอบความตรงของเนื้อหา กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยได้ทำการสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้เชี่ยวชาญทางด้านเหตุการณ์เครื่องจักสาน จำนวน 2 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ ผู้อำนวยการ และครูพี่เลี้ยงสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดหนองคาย จำนวน 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 3 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านวิจัยและพัฒนา จำนวน 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล จำนวน 2 คน รวมจำนวน 9 คน ด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) กลุ่มทดลอง ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปทดลองใช้กับนักเรียนที่ศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 ในโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 ได้แก่ โรงเรียนบ้านสร้างพอก จำนวนทั้งสิ้น 30 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบสนทนากลุ่ม แบบประเมินรูปแบบ และหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ สถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ t-test (Dependent)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยระยะที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามในการวิจัย ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพจากกลุ่มตัวอย่างกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 52.63 รองลงมาเป็นเพศชาย จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 47.37 และ 47.37 ส่วนใหญ่ศึกษาอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 34.74 รองลงมาคือ ป.6 และ ป.4 ตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เคยเห็นหรือเคยช่วยทำงานจักสานมาก่อน จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 73.68 แสดงว่านักเรียนส่วนมากมีประสบการณ์พื้นฐานเกี่ยวกับงานจักสานอยู่แล้ว ส่วนใหญ่ มีความชอบมากในการเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 40 คนคิดเป็นร้อยละ 42.11 รองลงมา มีความชอบ จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 36.84 ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของการเรียนรู้ภูมิปัญญางานจักสาน โดยแบ่งตามด้านต่าง ๆ พบว่า ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ มีค่าเฉลี่ย 3.82 (S.D. = 0.61) อยู่ในระดับ ปานกลาง แสดงว่านักเรียนมีแรงจูงใจในการเรียนรู้ค่อนข้างดี แต่ยังมีช่องทางให้ครูเสริมแรงบันดาลใจเพิ่มเติม ด้านการเรียนรู้จากชุมชน มีค่าเฉลี่ย 4.03 (S.D. = 0.53) อยู่ในระดับ มาก แสดงว่านักเรียนสามารถเรียนรู้จากประสบการณ์จริงและภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้านการสร้างสรรค์ผลงาน มีค่าเฉลี่ย 4.12 (S.D. = 0.46) อยู่ในระดับ มาก แสดงว่านักเรียนมีโอกาใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการทำงานจักสานได้สูง ด้านการนำเสนอและแลกเปลี่ยน มีค่าเฉลี่ย 4.03 (S.D. = 0.53) อยู่ในระดับ มาก แสดงว่าผู้เรียนมีโอกาสนสื่อสาร แบ่งปัน และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อน ครู และชุมชนได้ดี และด้านการสะท้อนผลและต่อยอดอาชีพ มีค่าเฉลี่ย 3.69 (S.D. = 0.62) อยู่ในระดับ ปานกลาง แสดงว่านักเรียนยังต้องการการสนับสนุนเพิ่มเติมในการวิเคราะห์ผลการเรียนรู้และนำไปต่อยอดเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพ สรุปภาพรวมการเรียนรู้ภูมิปัญญางานจักสานของนักเรียนมีระดับ ปานกลางถึงมาก แสดงให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานช่วยสร้างแรงบันดาลใจ พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ด้านการสะท้อนผลและต่อยอดอาชีพยังสามารถพัฒนาเพิ่มเติมเพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะอาชีพและความเข้าใจเชิงลึกในภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ครบถ้วน

ผลการวิจัยระยะที่ 2 ผลการสนทนากลุ่ม พบว่า เบื้องต้น ผู้วิจัยสร้างร่างคู่มือประกอบการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง หัตถกรรมเครื่องจักสาน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของนักเรียนประถมศึกษา โดยแบ่งกระบวนการในคู่มือเป็น 5 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 1. ขั้นสร้างแรงบันดาลใจและตระหนักคุณค่าภูมิปัญญาในการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง หัตถกรรมเครื่องจักสาน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของนักเรียนประถมศึกษา โดยนำผู้เรียนศึกษาความสำคัญของงานจักสานในชุมชน และสัมภาษณ์หรือสังเกตการทำงานของปราชญ์ชาวบ้าน ส่วนที่ 2 ขั้นเรียนรู้จากชุมชนจริง โดยการฝึกทักษะจักสานเบื้องต้นจากครูภูมิปัญญา และศึกษาขั้นตอนการผลิตและการใช้วัสดุในท้องถิ่น ส่วนที่ 3 ขั้นสร้างสรรค์ผลงาน ผู้เรียนออกแบบและสร้างชิ้นงานจักสานด้วยความคิดสร้างสรรค์ ผสมผสานภูมิปัญญาดั้งเดิมกับแนวคิดร่วมสมัย ส่วนที่ 4 ขั้นนำเสนอและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยจัดนิทรรศการหรือเวทีชุมชนให้นักเรียนแสดงผลงาน และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้ปกครองและชุมชน ส่วนที่ 5 ขั้นสะท้อนผลและต่อยอดอาชีพโยครูและนักเรียนร่วมกันสรุปบทเรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นแนวทางพัฒนาเป็นอาชีพในอนาคต ผู้เชี่ยวชาญเสนอให้พัฒนาเป็นคู่มือการจัดการเรียนรู้ เรื่อง “การจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง หัตถกรรมเครื่องจักสาน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของนักเรียนประถมศึกษา โมเดลนี้พัฒนาขึ้นบนพื้นฐานของแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Learning: CBL) และการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom-Based Learning) เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงในชุมชนจริง ผ่านการมีส่วนร่วมกับปราชญ์ท้องถิ่น ครู และผู้ปกครอง โดยมุ่งเน้นการฝึกทักษะอาชีพและการสร้างคุณค่าในงานหัตถกรรมเครื่องจักสาน เพื่อปลูกฝังความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นและสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพในอนาคต ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง หัตถกรรมเครื่องจักสาน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของนักเรียนประถมศึกษา ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.23$ S.D.= 0.35) เมื่อคิดเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านขั้นตอนการดำเนินงาน ($\bar{x} = 4.57$ S.D.= 0.53) รองลงมา คือ ด้านวัตถุประสงค์ ($\bar{x} = 4.28$ S.D.= 0.45) ด้านหลักการ (Principles) ด้านผลลัพธ์ที่คาดหวัง (Expected Outcomes) ($\bar{x} = 4.14$ S.D.= 0.35) และ ปัจจัยเกื้อหนุน (Supporting Factors) ($\bar{x} = 4.00$ S.D.= 0.33) ตามลำดับ

ผลการวิจัยระยะที่ 3 คะแนนเฉลี่ยการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มเป้าหมายตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง หัตถกรรมเครื่องจักสาน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของนักเรียนประถมศึกษา สูงกว่าก่อนเรียนโดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 ความพึงพอใจของนักเรียนกลุ่มเป้าหมายต่อรูปแบบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง หัตถกรรมเครื่องจักสาน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของนักเรียนประถมศึกษา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา เป็นรายด้าน ดังต่อไปนี้ ด้านผู้สอนและวิทยากร พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.69$ S.D.= 0.62) เมื่อคิดเป็นรายข้อ ๆ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ ข้อที่ 2 ความสามารถในการอธิบายเนื้อหา ($\bar{x} = 4.76$ S.D.= 0.53) รองลงมาได้แก่ข้อที่ 3 มีความครบถ้วนของเนื้อหาในการฝึกอบรม ($\bar{x} = 4.72$ S.D.= 0.49) และค่าเฉลี่ยต่ำสุดได้แก่ข้อที่ 4 การตอบข้อซักถามในการฝึกอบรม ($\bar{x} = 4.60$ S.D.= 0.60) ด้านสถานที่ ระยะเวลา พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.60$ S.D.= 0.61) เมื่อคิดเป็นรายข้อ ๆ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ข้อที่ 2 ความพร้อมของอุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์ ($\bar{x} = 4.66$ S.D.= 0.55) รองลงมาได้แก่ข้อ 3 ระยะเวลาในการอบรมมีความเหมาะสม ($\bar{x} = 4.56$ S.D.= 0.64) และข้อที่ 4 สิ่งอำนวยความสะดวก มีความเหมาะสมมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ($\bar{x} = 4.56$ S.D.= 0.64) ด้านความรู้ความเข้าใจ พบว่าภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.58$ S.D.= 0.67) เมื่อคิดเป็นรายข้อ ๆ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ข้อที่ 2 ความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้หลังการอบรม ($\bar{x} = 4.64$ S.D.= 0.52) รองลงมาได้แก่ ข้อที่ 1 ความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้ก่อนการอบรม ($\bar{x} = 2.51$ S.D.= 0.81) ด้านการนำความรู้ไปใช้ พบว่าภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.61$ S.D.= 0.49) เมื่อคิดเป็นรายข้อ ๆ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อที่ 1 สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ได้ ($\bar{x} = 4.64$ S.D.= 0.48) รองลงมาได้แก่ข้อที่ 3 ความมั่นใจและสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ได้ และ ข้อที่ 4 สามารถนำความรู้ไปเผยแพร่/ถ่ายทอดได้มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ($\bar{x} = 4.60$ S.D.= 0.49)

ผลการวิจัยระยะที่ 4 ผลการประเมินโดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านประสิทธิภาพมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ระดับมาก ($\bar{x} = 4.13$ S.D.= 0.45) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อที่ 3 ความภาคภูมิใจในท้องถิ่นอุดรธานีของนักเรียนมีมากขึ้น ($\bar{x} = 4.21$ S.D.= 0.56) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อที่ 1 ความสามารถในการเรียนรู้ของนักเรียนเพิ่มมากขึ้น ($\bar{x} = 4.01$ S.D.= 0.35) ด้านประสิทธิผลมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ระดับมาก ($\bar{x} = 3.69$ S.D.=

0.39) เมื่อพิจารณารายชื่อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อที่ 1 ความคุ้มค่าด้านกำลังคนในการจัดการเรียนรู้ ($\bar{x} = 4.05$ S.D.= 0.35) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อที่ 2 ความคุ้มค่าด้านงบประมาณในการจัดการเรียนรู้ ($\bar{x} = 3.50$ S.D.= 0.25) ด้านผลกระทบมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ระดับมาก ($\bar{x} = 4.33$ S.D.= 0.79) เมื่อพิจารณารายชื่อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อที่ 1 การจัดการเรียนรู้ส่งผลกระทบเชิงบวกต่อการเรียนในโรงเรียน ($\bar{x} = 4.51$ S.D.= 0.89) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อที่ 3 การจัดการเรียนรู้ส่งผลกระทบเชิงบวกต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน ($\bar{x} = 4.20$ S.D.= 0.75)

อภิปรายผล

อภิปรายผลการวิจัยระยะที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามในการวิจัย ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพจากกลุ่มตัวอย่างกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 52.63 รองลงมาเป็นเพศชาย จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 47.37 และ 47.37 ส่วนใหญ่ศึกษาอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 34.74 รองลงมาคือ ป.6 และ ป.4 ตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เคยเห็นหรือเคยช่วยทำงานจักสานมาก่อน จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 73.68 แสดงว่านักเรียนส่วนมากมีประสบการณ์พื้นฐานเกี่ยวกับงานจักสานอยู่แล้ว ส่วนใหญ่ มีความชอบมากในการเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 40 คนคิดเป็นร้อยละ 42.11 รองลงมา มีความชอบ จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 36.84 ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของการเรียนรู้ภูมิปัญญางานจักสาน โดยแบ่งตามด้านต่าง ๆ พบว่า ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง แสดงว่านักเรียนมีแรงจูงใจในการเรียนรู้ค่อนข้างดี แต่ยังมีช่องทางให้ครูเสริมแรงบันดาลใจเพิ่มเติม ด้านการเรียนรู้จากชุมชน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก แสดงว่านักเรียนสามารถเรียนรู้จากประสบการณ์จริงและภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้านการสร้างสรรค์ผลงาน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก แสดงว่านักเรียนมีโอกาใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการทำงานจักสานได้สูง ด้านการนำเสนอและแลกเปลี่ยน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก แสดงว่าผู้เรียนมีโอกาสนสื่อสาร แบ่งปัน และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อน ครู และชุมชนได้ดี และด้านการสะท้อนผลและต่อยอดอาชีพ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง แสดงว่านักเรียนยังต้องการการสนับสนุนเพิ่มเติมในการวิเคราะห์ผลการเรียนรู้และนำไปต่อยอดเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพ สรุปภาพรวม การเรียนรู้ภูมิปัญญางานจักสานของนักเรียนมีระดับ ปานกลางถึงมาก แสดงให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานช่วย

สร้างแรงบันดาลใจ พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ด้านการสะท้อนผลและต่อยอดอาชีพยังสามารถพัฒนาเพิ่มเติมเพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะอาชีพและความเข้าใจเชิงลึกในภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ครบถ้วน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชาญชัย ศุภวรรธกร ได้ทำวิจัยเรื่องการพัฒนาหนังสือสามมิติ เรื่อง หัตถกรรมเครื่องจักสานและเครื่องปั้นดินเผาด้วยเทคโนโลยีออกแบบเต็ดเรียวลิตีบนระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ ผลการวิจัย พบว่า ขั้นตอนการออกแบบและพัฒนา มี 6 ขั้นตอน มีรูปแบบสามมิติจำนวน 24 โมเดล แบ่งเป็น กลุ่มเครื่องจักสาน จำนวน 12 โมเดล โดยโมเดลกระจายจัดหา มีการแสดงผลจากการส่องมาร์คเกอร์เร็วที่สุดในทุกระยะ และทุกองศา และกลุ่มเครื่องปั้นดินเผา จำนวน 12 โมเดล โดยโมเดลแจกันลายวงกลม (ทรงกลม) มีการแสดงผลจากการส่องมาร์คเกอร์เร็วที่สุดในทุกระยะและทุกองศา และ

อภิปรายผลการวิจัยระยะที่ 2 ผลการสนทนากลุ่ม พบว่า เบื้องต้น ผู้วิจัยสร้างร่างคู่มือประกอบการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง หัตถกรรมเครื่องจักสาน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของนักเรียนประถมศึกษา โดยแบ่งกระบวนการในคู่มือเป็น 5 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 1.ขั้นสร้างแรงบันดาลใจและตระหนักรู้คุณค่าภูมิปัญญาในการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง หัตถกรรมเครื่องจักสาน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของนักเรียนประถมศึกษา โดยนำผู้เรียนศึกษาความสำคัญของงานจักสานในชุมชน และสัมภาษณ์หรือสังเกตการทำงานของปราชญ์ชาวบ้าน ส่วนที่ 2 ขั้นเรียนรู้จากชุมชนจริง โดยการฝึกทักษะจักสานเบื้องต้นจากครูภูมิปัญญา และศึกษาขั้นตอนการผลิตและการใช้วัสดุในท้องถิ่น ส่วนที่ 3 ขั้นสร้างสรรค์ผลงาน ผู้เรียนออกแบบและสร้างชิ้นงานจักสานด้วยความคิดสร้างสรรค์ ผสมผสานภูมิปัญญาดั้งเดิมกับแนวคิดร่วมสมัย ส่วนที่ 4 ขั้นนำเสนอและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยจัดนิทรรศการหรือเวทีชุมชนให้นักเรียนแสดงผลงาน และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้ปกครองและชุมชน ส่วนที่ 5 ขั้นสะท้อนผลและต่อยอดอาชีพ โดยครูและนักเรียนร่วมกันสรุปบทเรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นแนวทางพัฒนาเป็นอาชีพในอนาคต ผู้เชี่ยวชาญเสนอให้พัฒนาเป็นคู่มือการจัดการเรียนรู้ เรื่อง “การจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง หัตถกรรมเครื่องจักสาน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของนักเรียนประถมศึกษา โมเดลนี้พัฒนาขึ้นบนพื้นฐานของแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Learning: CBL) และการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom-Based Learning) เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงในชุมชนจริง ผ่านการมีส่วนร่วมกับปราชญ์ท้องถิ่น ครู และผู้ปกครอง โดยมุ่งเน้นการฝึก

ทักษะอาชีพและการสร้างคุณค่าในงานหัตถกรรมเครื่องจักสาน เพื่อปลูกฝังความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นและสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพในอนาคต สอดคล้องกับงานวิจัยของอนุชิต วัฒนาพร และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะการเรียนการสอนเพื่อสร้างนวัตกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานอย่างมีส่วนร่วม ผลวิจัย พบว่า 1. สภาพบริบทของชุมชนบ้านค่ายเจริญอาศัยภูมิปัญญาพัฒนาตนเอง มีวิถีชีวิตถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน การเข้าใจในสิ่งแวดล้อมที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตของตนและปัญหาที่พบในชุมชน คือ ปัญหาดินเสื่อมโทรม ปัญหาการจัดการขยะ ปัญหาการระบายน้ำ ขาดการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นศูนย์แห่งการเรียนรู้ ขาดการส่งเสริมวัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน 2. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเพื่อสร้างนวัตกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานอย่างมีส่วนร่วม มี 3 องค์ประกอบ คือ การพัฒนาเป้าหมายนวัตกรรม กระบวนการสร้างนวัตกรรม และการเพิ่มสมรรถนะความเป็นนวัตกรรม ผลการวิจัยรูปแบบ พบว่า หลังเรียนมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนเรียน ซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และผลการประเมินคุณลักษณะความเป็นนวัตกรรม มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.56 อยู่ในระดับมาก ธัญญาพร กองจันทร์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ในการส่งเสริมความสามารถในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู ผลการวิจัยพบว่า 1. ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมความสามารถในการพัฒนาหลักสูตร สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูพบว่า โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก 2. ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่าคะแนนความสามารถในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นหลังเรียนของผู้เรียน สูงขึ้นกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลดังกล่าวสามารถอธิบายได้ว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ได้พัฒนาขึ้นโดยอาศัยหลักการที่สำคัญ คือ การเรียนรู้เป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่จากประสบการณ์เดิมการเรียนรู้เป็นกระบวนการกำกับตนเองและเป็นกระบวนการทางสังคมการใช้ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้และสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนทำให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ตรงนั้นมีความเหมาะสมในการส่งเสริมความสามารถในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของนักศึกษาวิชาชีพครู

อภิปรายผลการวิจัยระยะที่ 3 คะแนนเฉลี่ยการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มเป้าหมายตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง หัตถกรรมเครื่องจักสาน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของนักเรียน

ประถมศึกษา สูงกว่าก่อนเรียนโดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 สอดคล้องกับงานวิจัยของ อนุชิต วัฒนาพร และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะการเรียน การสอนเพื่อสร้างนวัตกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานอย่างมีส่วนร่วม ผลวิจัย พบว่า ผลการใช้รูปแบบ พบว่า หลังเรียนมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนเรียน ซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.01 และ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธัญญาพร ก่องจันทร์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ในการส่งเสริมความสามารถในการพัฒนาหลักสูตร ท้องถิ่น สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู ผลการวิจัย พบว่า ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการ พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ก่อนเรียนและ หลังเรียน พบว่าคะแนนความสามารถในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นหลังเรียนของผู้เรียน สูงขึ้น กว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลดังกล่าวสามารถอธิบายได้ว่ารูปแบบการ จัดการเรียนรู้ที่ได้พัฒนาขึ้นโดยอาศัยหลักการที่สำคัญ คือ การเรียนรู้เป็นการสร้างองค์ความรู้ ใหม่จากประสบการณ์เดิมการเรียนรู้เป็นกระบวนการกำกับตนเองและเป็นกระบวนการทาง สังคมการใช้ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้และสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนทำให้ผู้เรียนเกิด ประสบการณ์ตรงนั้นมีความเหมาะสมในการส่งเสริมความสามารถในการพัฒนาหลักสูตร ท้องถิ่นของนักศึกษาวิชาชีพครู ความพึงพอใจของนักเรียนกลุ่มเป้าหมายต่อรูปแบบรูปแบบ การจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง หัตถกรรมเครื่องจักสาน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อ ส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของนักเรียนประถมศึกษา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา เป็นรายด้าน ด้านผู้สอนและวิทยากร พบว่าภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อคิดเป็นรายข้อ ๆ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อที่ 2 ความสามารถในการอธิบายเนื้อหา รองลงมาได้แก่ข้อที่ 3 มีความครบถ้วนของ เนื้อหาในการฝึกอบรม และค่าเฉลี่ยต่ำสุดได้แก่ข้อที่ 4 การตอบข้อซักถามในการฝึกอบรม ด้านสถานที่ ระยะเวลา พบว่าภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อคิดเป็นรายข้อ ๆ ข้อที่มีค่าเฉลี่ย สูงสุดได้แก่ข้อที่ 2 ความพร้อมของอุปกรณ์วัสดุทัศนูปกรณ์ รองลงมาได้แก่ข้อ 3 ระยะเวลาใน การอบรมมีความเหมาะสม และข้อที่ 4 สิ่งอำนวยความสะดวก มีความเหมาะสมมีค่าเฉลี่ย เท่ากัน ด้านความรู้ความเข้าใจ พบว่าภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อคิดเป็นรายข้อ ๆ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ข้อที่ 2 ความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้หลังการอบรม รองลงมาได้แก่ ข้อที่ 1 ความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้ก่อนการอบรม ด้านการนำความรู้ไปใช้ พบว่าภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก เมื่อคิดเป็นรายข้อ ๆ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ข้อที่ 1 สามารถนำความรู้ที่ได้รับไป ประยุกต์ใช้ได้ รองลงมาได้แก่ข้อที่ 3 ความมั่นใจและสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ได้ และ ข้อ ที่ 4 สามารถนำความรู้ไปเผยแพร่/ถ่ายทอดได้มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน

อภิปรายผลการวิจัยระยะที่ 4 ผลการประเมินโดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านประสิทธิภาพมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อที่ 3 ความภาคภูมิใจในท้องถิ่นหนองคายของนักเรียนมีมากขึ้น ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อที่ 1 ความสามารถในการเรียนรู้ของนักเรียนเพิ่มมากขึ้น ด้านประสิทธิผลมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อที่ 1 ความคุ้มค่าด้านกำลังคนในการจัดการเรียนรู้ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อที่ 2 ความคุ้มค่าด้านงบประมาณในการจัดการเรียนรู้ ด้านผลกระทบมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อที่ 1 การจัดการเรียนรู้ส่งผลกระทบเชิงบวกต่อการเรียนในโรงเรียน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อที่ 3 การจัดการเรียนรู้ส่งผลกระทบเชิงบวกต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุทัศน์ แสงยันต์ และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมุ่งเน้นทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม ด้วยเทคนิค การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม : การผสมผสานกระบวนการออกแบบ เชิงวิศวกรรมและการวิจัยเป็นฐาน ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ฯ พบว่า การเตรียมการเรียนรู้ การจัดกิจกรรม การเรียนรู้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และภาพรวมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ฯ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ พัทรี ปิยภัณฑ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถในการคิดวิเคราะห์สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ผลการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ พบว่า ผู้เรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ สูงกว่าผู้เรียนกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .01 ผู้เรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดวิเคราะห์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนกลุ่มทดลอง อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สรล สุวรรณ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้การคิดเชิงออกแบบร่วมกับชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมการออกแบบงานทัศนศิลป์ท้องถิ่นตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ พบว่า ผู้เรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ สูงกว่าผู้เรียนกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .01 ผู้เรียนกลุ่มทดลองมี

คะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดวิเคราะห์ หลังเรียนสูงกว่า ก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนกลุ่มทดลอง อยู่ในระดับมาก

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง หัตถกรรมเครื่องจักสาน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของนักเรียนประถมศึกษา ทำให้เกิดองค์ความรู้สำคัญว่า การจัดการเรียนรู้ที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นฐานและใช้ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้สามารถพัฒนาทักษะด้านอาชีพของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะทักษะการลงมือปฏิบัติจริง การทำงานเป็นกลุ่ม ความรับผิดชอบ และการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง รูปแบบการจัดการเรียนรู้นี้ดังกล่าวช่วยเชื่อมโยงความรู้ทางวิชาการกับบริบทชีวิตจริงของผู้เรียน ทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจ เห็นคุณค่า และความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น พร้อมทั้งสามารถนำความรู้และทักษะที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพในอนาคต นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสะท้อนให้เห็นว่า ความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ชุมชน และปราชญ์ท้องถิ่น เป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อความสำเร็จของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ซึ่งก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายและส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้สามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่เน้นภูมิปัญญาท้องถิ่นและการพัฒนาทักษะด้านอาชีพในระดับการศึกษาอื่น ๆ ต่อไป

ด้านรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ผลการวิจัยทำให้เกิดรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการใช้ชุมชนเป็นฐานอย่างเป็นระบบ โดยมีชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้สำคัญ และมีปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้และทักษะ ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการลงมือปฏิบัติจริง ส่งผลให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ที่เชื่อมโยงกับบริบทชีวิตจริงด้านกระบวนการพัฒนาทักษะด้านอาชีพ รูปแบบที่พัฒนาขึ้นแสดงให้เห็นว่าการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน สามารถส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของนักเรียนประถมศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะทักษะการทำงาน ทักษะการใช้เครื่องมือ ทักษะความคิดสร้างสรรค์ ความรับผิดชอบ และการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาอาชีพในอนาคต ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ผลการวิจัยก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับบทบาทของความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน โดยพบว่าความร่วมมือของชุมชนอย่างจริงจัง ช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ ทำให้โรงเรียนไม่เพียงเป็นเพียงแหล่งถ่ายทอดความรู้ในห้องเรียน แต่เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ร่วมกันของโรงเรียนและชุมชน ส่งผลต่อการอนุรักษ์ สืบสาน และต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย พบว่า สภาพปัจจุบันของการเรียนรู้ภูมิปัญญางานจักสานของนักเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางถึงมาก โดยด้านการเรียนรู้จากชุมชน การสร้างสรรค์ผลงาน และการนำเสนอแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในระดับมาก ขณะที่ด้านการสร้างแรงบันดาลใจและการสะท้อนผลเพื่อต่อยอดอาชีพอยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนได้ดี รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การสร้างแรงบันดาลใจ การเรียนรู้จากชุมชน การสร้างสรรค์ผลงาน การนำเสนอแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการสะท้อนผลเพื่อต่อยอดอาชีพ โดยผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบอยู่ในระดับมาก ผลการทดลองใช้พบว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการเรียนรู้ในระดับมาก ทั้งนี้ผลการประเมินภาพรวมของรูปแบบในด้านประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และผลกระทบอยู่ในระดับมากทุกด้าน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ด้านนโยบายและการบริหารจัดการศึกษา หน่วยงานทางการศึกษาและสถานศึกษาควรส่งเสริมการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นและแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเข้ากับหลักสูตรสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการจัดการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อพัฒนาทักษะด้านอาชีพของนักเรียนประถมศึกษา ควบคู่กับการสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ชุมชน และปราชญ์ท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง
2. ด้านการจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอนควรนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นจากการวิจัยไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนและชุมชน โดยเน้นการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง การเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนเกิดทักษะด้านอาชีพ ความภาคภูมิใจในท้องถิ่น และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง
3. ด้านการวิจัยและการพัฒนาในอนาคต ควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบและบริบทที่หลากหลาย รวมถึงการขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังระดับการศึกษาอื่น ๆ และการศึกษาผลในระยะยาวต่อการพัฒนาทักษะด้านอาชีพและแนวโน้มการประกอบอาชีพของผู้เรียน เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ให้มีความครอบคลุมและยั่งยืนยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยการพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นประเภทอื่น ๆ นอกเหนือจากหัตถกรรมเครื่องจักสาน เช่น งานหัตถศิลป์ อาหารพื้นบ้าน หรือการเกษตรพื้นถิ่น เพื่อเปรียบเทียบผลการส่งเสริมทักษะด้านอาชีพของนักเรียนในบริบทที่

หลากหลาย 2. ควรขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังนักเรียนในระดับการศึกษาและพื้นที่ที่แตกต่างกัน เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน และเพื่อเพิ่มความครอบคลุมและความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย 3. ควรศึกษาผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ในระยะยาว โดยติดตามผลการพัฒนาทักษะด้านอาชีพ ทักษะชีวิต หรือแนวโน้มการประกอบอาชีพของผู้เรียน เพื่อสะท้อนถึงความยั่งยืนและผลกระทบของการจัดการเรียนรู้ที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ชาญชัย ศุภอรธกร. (2562). การพัฒนาหนังสือสามมิติ เรื่อง หัตถกรรมเครื่องจักสานและเครื่องปั้นดินเผาด้วยเทคโนโลยีออกแบบตัดเรียลลิตีบนระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์. วารสารเทคโนโลยีสารสนเทศ, 15(1), 81–92.
- ธัญญาพร ก่องจันทร์. (2566). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการส่งเสริมความสามารถการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, 18(1), 103–113.
- นิศรา ชัยเขียว. (ม.ป.ป.). การจัดการความรู้ด้าน Soft Power ของสำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม. เรียกใช้เมื่อ 12 มกราคม 2569 จาก <https://shorturl.asia/iO1Fn>
- สรล สุวรรณ. (2566). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้การคิดเชิงออกแบบร่วมกับชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมการออกแบบงานทัศนศิลป์ท้องถิ่นตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. ใน วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

อนุชิต วัฒนาพร, และคณะ. (2567). รูปแบบการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะการเรียนการสอนเพื่อสร้างนวัตกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานอย่างมีส่วนร่วม. วารสารวิจัยและนวัตกรรมท้องถิ่น, 19(2), 37–50.

วิทยาลัยช่างศิลป์สุพรรณบุรี. (2556). เทคนิคการเรียนการสอนที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน. เรียกใช้เมื่อ 12 มกราคม 2569 จาก <https://shorturl.asia/mldK1>

Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. G. Richardson (Ed.), Handbook of theory and research for the sociology of education (pp. 241–258). Greenwood Press.

Subban, P. (2006). Differentiated instruction: A research basis. International Education Journal, 7(7), 935–947.